

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра політології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політичні системи країн Європейського Союзу

Освітньо-наукова програма Політологія

Спеціальність 052 Політологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від “26” серпня 2020 р.

м. Івано-Франківськ - 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Політичні системи країн Європейського Союзу
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)– доктор філософії (PhD)
Викладач (-і)	Марчук Василь Васильович
Контактний телефон викладача	+380985500955
E-mail викладача	vmarchuk@ukr.net
Формат дисципліни	Дисципліни вільного вибору аспіранта
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації в день проведення лекцій/семінарських занять (за попередньою домовленістю) та згідно з графіку перебування на кафедрі.
2. Анотація до курсу	
Дисципліна «Політичні системи країн Європейського Союзу» є вибірковою дисципліною з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 Політологія для здобуття третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та ступеня доктора філософії в 3 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою вивчення дисципліни «Політичні системи країн Європейського Союзу» є те, що здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії повинен здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для розуміння та порівняння політичних систем країн Європейського Союзу</p> <p>Цілями курсу є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дослідження основних тенденцій розвитку політичних систем європейських країн, спеціалізації та функцій основних політичних інститутів ЄС; 2) вивчення трансформації політичних систем країн ЄС, їх прав і можливостей в процесі прийняття та реалізації рішень інституціями Європейського Союзу; 3) проведення системного аналізу взаємовідносин країн ЄС та України; 4) ознайомлення з діяльністю та впливом політичних партій в країнах ЄС; 5) визначення ролі громадянина ЄС, його можливостей і загроз в процесах функціонування, розширення ЄС та міграції. <p>Після завершення цього курсу аспірант буде:</p> <p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зміст основних етапів та особливостей становлення політичних систем країн ЄС; - структуру та напрями еволюції інституційної системи ЄС згідно з установчими договорами ЄС; - механізми розподілу влади, правовий статус, організаційну структуру політичних інститутів в країнах ЄС; - особливості системи прийняття рішень в ЄС; - обсяг компетенції інституцій, органів та агенцій щодо прийняття рішень в країнах ЄС; - <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляти причинно-наслідкові та функціональні зв'язки між різними інституціями політичних систем країн ЄС. - працювати з текстами установчих договорів ЄС та аналізувати їх; - здійснювати аналіз діяльності політичних інститутів країн-членів ЄС; - порівнювати різні інституційні та політичні системи сучасності; 	

4. Компетентності						
СК01. Комплексне розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.						
СК03. Комплексне розуміння принципів функціонування та закономірностей розвитку влади і публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн і регіонів.						
СК04. Комплексне застосування широкого спектру політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей, політичних систем і режимів, політичної поведінки у різних контекстах їх функціонування, відповідно до певного історичного або сучасного контексту.						
СК05. Комплексне розуміння особливостей реалізації влади у різних політичних системах та застосування широкого спектру політологічних теорій, концептів і методів для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.						
СК08. Комплексне застосування вміння аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівнях.						
5. Результати навчання						
ПРН02. Знати природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.						
ПРН05. Знати особливості реалізації влади у різних політичних системах та використовувати міждисциплінарні підходи, сучасні політологічні теорії, концепти та методи аналізу політики на місцевому, національному і міжнародному рівнях.						
ПРН 11. Комплексно застосовувати широкий спектр політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.						
6. Організація навчання курсу						
Обсяг курсу						
Вид заняття				Загальна кількість годин		
Лекції				20		
семінарські заняття / практичні / лабораторні				10		
самостійна робота				60		
Ознаки курсу						
Семестр	Спеціальність			Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
Третій	052 Політологія			Другий	Вибірковий	
Тематика курсу						
Тема	Форма заняття	Література		Завдан- ня, год	Вага оцінк и	Термін виконання
Тема 1. Теоретичні основи дослідження політичних систем країн ЄС	Лекція	<ol style="list-style-type: none"> Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: Монографія/ За заг. ред. Кудряченка А.І. К.: НІСД, 2007. 396 с. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи. – Львів: Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 393 с. Енциклопедія політичної 		2		Протягом заняття

		<p>думки. – К.: Дух і Літера, 2000. – 471 с.</p> <p>4. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 2006. – 420 с.</p> <p>5. Кіш Є. Регіони Європи на початку XXI століття // Політика і час. - №1 (січень 2007). – С.33-36.</p> <p>6. Vermeo, N. and Nord, P. (eds.) Civil Society before Democracy: Lessons from Nineteenth Century Europe, Lanham, Oxford. Rowman & Littlefield Publishers. 2000.</p>			
Тема 2. Особливості політичних систем унітарних та федеративних держав ЄС.	Лекція Семинар	<p>1. Інститут імпичменту: порівняльний політико-правовий аналіз/ Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В. – К.: Юридична думка, 2004. – 176 с.</p> <p>2. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена // Політичний менеджмент. – 2004. – № 3(6). – С. 36-50.</p> <p>3. Кармазіна М. Політичні інститути: питання методології дослідження // Історичний журнал. – 2004. – № 12. – С.3-8.</p> <p>4. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С.3-17.</p> <p>5. Кармазіна М., Щербакова О. “Інститут” та “інституція”: проблема розрізнення понять // Політ.менеджмент. – 2006. – № 4. – С.10-19.</p> <p>6. Кіш Є. Регіони Європи на початку XXI століття // Політика і час. - №1 (січень 2007). – С.33-36.</p>	2 2	5 б	Протягом заняття
Тема 3. Характеристика форм правління та політичних режимів в країнах ЄС	Лекція Семинар	<p>1. Алексеєнко І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу: (політичні і правові аспекти): Монографія. – К.: Б.в.; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2006. – 360 с.</p> <p>2. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие / Сокр. пер. с англ. А.С.Богдановского,</p>	2 2	5 б	Протягом заняття

		<p>Л.А.Галкиной; Под ред. М.В.Ильина, А.Ю.Мельвиля. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 537 с.</p> <p>3. Галишев В. Коаліції партій у парламентах // Політика і час. – 2003. – № 5 – С.15-21.</p> <p>4. Гелей С. Політико-правові системи світу: Навч.посібник/ Гелей С., Рутар С., КендусО. – Львів: Львів. Комерц. Академія, 2002. – 224 с.</p>			
<p>Тема 4. Класифікація парламентів та роль опозиції в політичних системах країн ЄС.</p>	Лекція	<p>1. Дербишайр Д., Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2 т. Том 1: Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. – 512 с.</p> <p>2. Дербишайр Д.Д., Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2 т. Том 2: Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. – 496 с.</p> <p>3. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология / Пер. с англ. –М. : Социально-политический журнал. 1994. – 272 с.</p> <p>4. Дюверже М. Политические партии. – М.: Академический проект, 2000. – 558 с.</p> <p>5. Енциклопедія політичної думки. – К.: Дух і Літера, 2000. – 471 с.</p> <p>6. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 1996. – 420 с.</p> <p>7. Schecter, D. (2000), Sovereign States or Political Communities? Civil Society and Contemporary Politics, Manchester and New York: Manchester University Press.</p>	2		Протягом заняття
<p>Тема 5. Особливості поділу влади та діяльності урядів в європейських країнах</p>	Лекція	<p>1. Інститут імпичменту: порівняльний політико-правовий аналіз/ Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В. – К.: Юридична думка, 2004. – 176 с.</p> <p>2. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена // Політичний менеджмент. – 2004. – № 3(6). – С. 36-50.</p> <p>3. Кармазіна М. Політичні інститути: питання методології дослідження // Історичний журнал. – 2004. – № 12. – С.3-8.</p>	2		Протягом заняття

		<p>4. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С.3-17.</p> <p>5. Кармазіна М., Щербакова О. “Інститут” та “інституція”: проблема розрізнення понять // Політ.менеджмент. – 2006. – № 4. – С.10-19.</p> <p>6. Кіш С. Регіони Європи на початку ХХІ століття // Політика і час. - №1 (січень 2007). – С.33-36.</p>			
Тема 6. Характеристика виборчих систем країн ЄС	Лекція	<p>1. Конституции государств Европейского Союза. Под общей редакцией и со вступительной статьей директора Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации Л.А.Окунькова. – М.: Издательская группа ИНФРА М·НОРМА, 2007. – 802 с.</p> <p>2. Нижник Н.Р. Впровадження моделі “ парламентська більшість – коаліційний уряд”: аналіз проблеми // Стратегічна панорама. – 2004. – № 4. – С.54-60.</p> <p>3. Павленко І. Правовий статус опозиції. Досвід розвинутих демократій і українські перспективи // Політ.менеджмент. – 2005. – № 5. – С.16-30.</p> <p>4. Патнам, Роберт Д. та ін. Творення демократії: Традиції громадської активності в сучасній Італії/ Р.Д.Патнам разом з Р.Леонарді та Р.Й.Нанетті; Пер. з англ. В.Ющенко. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. – 302 с.</p> <p>5. Пауел Дж.-Б. Сучасні демократичні країни. Участь у політичному житті, стабільність і насильство / Пер. з англ.: Христенко О.В., Горбатько В.К. – Харьков: Каравела, 2004.–288 с.</p> <p>6. Радченко О.В. Влада і вибори: інституційна взаємодія в демократичному суспільстві: Монографія. – Харків: Магістр, 2006. – 243 с.</p> <p>7. Held, D. Models of Democracy, Cambridge: Polity Press.2009</p>	2		Протягом заняття
Тема 7.	Лекція	1. Регіональна політика в країнах	2	5 б	Протягом

Еволюція та основні тенденції розвитку партійних систем в європейських країнах.	Семінар	<p>Європи. Уроки для України / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід / Ред.: С.Максименко. – К.: Логос, 2000. – 69 с.</p> <p>2. Романюк А. Становлення порівняльної політології та головні особливості методу порівняльних досліджень// Збірник наукових праць «Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку». – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка». Вип.16. – 2005. – С.15-21.</p> <p>3. Романюк А. Сутність та основні підходи щодо визначення соціально-політичних поділів // Вісник. Соціогуманітарні проблеми людини. – 2005. – № 1. – С.41 - 47.</p> <p>4. Романюк А. Типологія урядових кабінетів в країнах Західної Європи: порівняльний аналіз // Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки. – 2007. – Вип. 10. – С.235 – 244.</p> <p>5. Рябіка В. Сучасна європейська соціал-демократія: досвід і проблеми // Політ. менеджмент. – № 6, 2005. – С.58-65.</p> <p>6. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. Пер. з 2-го англ. вид. – К.: АртЕк, 2001. – 224 с.</p> <p>7. Фісун О. Типології політичних систем: основні підходи // Політ. менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 39-50.</p> <p>8. Шведа Ю. Політичні партії: Енциклопедичний словник. – Львів: Астролябія, 2005. – 488 с.</p>	2		заняття
Тема 8. Політико-правові засади інституційної системи Європейського Союзу та їх вплив на політичні системи країн-членів.	Лекція Семінар	<p>1. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи. – Львів: Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 393 с.</p> <p>2. Алексеєнко І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу: (політичні і правові аспекти): Монографія. – К.: Б.в.; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2006. – 360 с.</p> <p>3. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие / Сокр. пер. с англ.</p>	2 2		Протягом заняття

		<p>А.С.Богдановского, Л.А.Галкиной; Под ред. М.В.Ильина, А.Ю.Мельвиля. – М.: Аспект Пресс, 2012. – 537 с.</p> <p>4. Галишев В. Коаліції партій у парламентах // Політика і час. – 2003. – № 5 – С.15-21.</p> <p>5. Гелей С. Політико-правові системи світу: Навч.посібник/ Гелей С., Рутар С., КендусО. – Львів: Львів. Комерц. Академія, 2002. – 224 с.</p>			
Тема 9. Форми участі громадян в політичному житті європейських країн.	Лекція	<p>1. Якубовський О. П., Бутирська Т. О. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2004. – 198 с.</p> <p>2. Децентралізація публічної влади: теорія, практика, зарубіжний досвід. Одеса : Гельветика, 2018. 176 с.</p> <p>3. Панова В. Є. Європейська децентралізація. Національний та регіональний рівні прийняття рішень у країнах ЄС / В. Є. Панова // Держава і право. Юридичні і політичні науки. Вип.42. – К. : Ін-т держави і права НАН України /голова редкол. Ю. С. Шемшученко, 2008. – С. 755-763.</p> <p>4. Дюверже М. Политические партии. – М.: Академический проект, 2000. – 558 с.</p> <p>5. Енциклопедія політичної думки. – К.: Дух і Літера , 2000. – 471 с.</p> <p>6. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 1996. – 420 с.</p>	2		Протягом заняття
Тема 10. Особливості та перспективи розвитку відносин країн ЄС та України.	Лекція Семинар-дискусія	<p>1. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу. – Х.: Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2009. – 620 с.</p> <p>2. Європейський Союз у ХХІ столітті: функціонування та розвиток: монографія / В. С. Загорський, О. Я. Красівський, О. С. Киричук, П. В. Когут, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2016. — 631 с.</p> <p>3. Вдовиченко О. Основні зміни інституційної системи Європейського Союзу після Лісабонського договору /</p>	2 2	5 б 10 б	Протягом заняття Підготовка та захист індивідуального завдання

		<p>О. Вдовиченко // Юридична Україна. – 2010. – № 9. – С. 118–123</p> <p>4. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. – Вип. 15. – 336 с.</p> <p>5. Регіональна політика і децентралізація влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів : зб.наук. праць / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ. ун-т права. – Київ : [б. в.], 2015. – С. 188-195. – Бібліогр. : с. 194-195.</p>			
--	--	---	--	--	--

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	<p>Структура розподілу балів передбачає:</p> <p>1) відповіді на семінарських заняттях – 20 балів;</p> <p>2) виконання індивідуального науково-дослідного завдання (підготовка доповіді та мультимедійної презентації з обраної теми) – 10 балів;</p> <p>3) написання письмової роботи – 20 балів;</p> <p>4) підсумковий контроль (іспит) – 50 балів.</p> <p>Загальна кількість – 100 балів.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <p>1) повторення аспірантами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці до семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль;</p> <p>2) виконання письмового завдання в аудиторії, що вимагає виявлення розуміння сутності понять і термінів, знання теоретичних засад, завдань, методів, принципів навчальної дисципліни.</p> <p>Максимальна оцінка за письмову роботу – 20 балів.</p>
Семінарські заняття	<p>Відповідь аспіранта на семінарському занятті оцінюється за п'ятибальною системою згідно визначених програмою навчальної дисципліни критеріїв. За результатами відповідей аспірантів проводиться загальна дискусія з можливими альтернативними точками зору щодо тематики виступів та висловлених позицій.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Аспірант допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни.</p>

8. Політика курсу

Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі аспіранти відвідають усі лекції і семінарські заняття курсу. Аспіранти зобов'язані дотримуватися строків, визначених для виконання усіх видів завдань. Відсутність на занятті вважається заборгованістю, яку аспірант повинен відпрацювати в узгоджений з викладачем час. Відпрацювання полягає у перевірці підготовки аспірантом завдань, що виносилися на

заняття, на якому аспірант був відсутній.

Політика виставлення балів. Сумується кількість балів за семінарські заняття, індивідуальне завдання, письмову роботу. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність аспіранта під час семінарських занять, недопустимість пропусків та запізнь на заняття, користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням, списування та плагіат, несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.

Критеріями оцінювання роботи аспіранта на семінарських заняттях є аргументованість позиції, уміння лаконічно, переконливо та логічно висловити свою думку, здатність до аргументованого аналізу позицій, висловлених іншими аспірантами; уміння підсумувати усі висловлені щодо певної проблеми думки і віднайти їхні позитивні та хибні сторони, що підлягають аналізу з погляду сучасних підходів.

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Очікується, що кожен аспірант повинен самостійно готуватися до занять та виконувати індивідуальні завдання, обдумувати та викладати аргументацію власної позиції. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших аспірантів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі аспіранта є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману; у разі незарахування роботи аспірант в узгоджені з викладачем строки повинен повторно виконати письмову роботу та надати її викладачу для оцінювання.

9. Рекомендована література

Основна література:

1. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу. – Х.: Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2009. – 620 с.
2. Європейський Союз у XXI столітті: функціонування та розвиток: монографія / В. С. Загорський, О. Я. Красівський, О. С. Киричук, П. В. Когут, О. П. Котовська; ред.: В. С. Загорський, О. Я. Красівський; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2016. — 631 с.
3. Вдовиченко О. Основні зміни інституційної системи Європейського Союзу після Лісабонського договору / О. Вдовиченко // Юридична Україна. – 2010. – № 9. – С. 118–123.
4. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. – Вип. 15. – 336 с.
5. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред. І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. – Вип. 14. – 208 с.
6. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи. – Львів: Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 393 с.
7. Інституційне право Європейського союзу / В. І. Муравйов, О. М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. — К. : Ін Юре, 2015. — 312 с.
8. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Право, 2013. – 760 с.
9. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: Монографія/ За заг. ред. Кудряченка А.І. К.: НІСД, 2007. 396 с.
10. Шляхтун П., Колюх В. Децентралізація по-українськи в контексті європейського досвіду місцевого самоврядування. Віче. 2015. No 18. С. 27-31.
11. Алексеенко І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу: (політичні і правові аспекти): Монографія. – К.: Б.в.; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2006. – 360 с.
12. Галишев В. Коаліції партій у парламентах // Політика і час. – 2003. – № 5 – С.15-21.

13. Гелей С. Політико-правові системи світу: Навч. посібник/ Гелей С., Рутар С., КендусО. – Львів: Львів. Комерц. Академія, 2002. – 224 с.
14. Дербишайр Д.Д., Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2 т. Том 1: Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. – 512 с.
15. Дербишайр Д.Д., Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2 т. Том 2: Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. – 496 с.
16. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология / Пер. с англ. – М.: Социально-политический журнал. 1994. – 272 с.
17. Дюверже М. Политические партии. – М.: Академический проект, 2000. – 558 с.
18. Енциклопедія політичної думки. – К.: Дух і Літера, 2000. – 471 с.
19. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 2006. – 420 с.
20. Інститут імпичменту: порівняльний політико-правовий аналіз/ Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В. – К.: Юридична думка, 2004. – 176 с.
21. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена // Політичний менеджмент. – 2004. – № 3(6). – С. 36-50.
22. Кармазіна М. Політичні інститути: питання методології дослідження // Історичний журнал. – 2004. – № 12. – С.3-8.
23. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С.3-17.
24. Кармазіна М., Щербакова О. “Інститут” та “інституція”: проблема розрізнення понять // Політ. менеджмент. – 2006. – № 4. – С.10-19.
25. Кіш Є. Регіони Європи на початку ХХІ століття // Політика і час. - №1 (січень 2007). – С.33-36.
26. Конституции государств Европейского Союза. Под общей редакцией и со вступительной статьей директора Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации Л.А.Окунькова. – М.: Издательская группа ИНФРА М·НОРМА, 1997. – 802 с.
27. Нижник Н.Р. Впровадження моделі “ парламентська більшість – коаліційний уряд”: аналіз проблеми // Стратегічна панорама. – 2004. – № 4. – С.54-60.
28. Пауел Дж.-Б. Сучасні демократичні країни. Участь у політичному житті, стабільність і насильство / Пер. з англ.: Христенко О.В., Горбатько В.К. – Харьков: Каравела, 2004. – 288 с.
29. Радченко О.В. Влада і вибори: інституційна взаємодія в демократичному суспільстві: Монографія. – Харків: Магістр, 2006. – 243 с.
30. Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід / Ред.: С.Максименко. – К.: Логос, 2000. – 69 с.
31. Романюк А. Типологія урядових кабінетів в країнах Західної Європи: порівняльний аналіз // Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки. – 2007. – Вип. 10. – С.235 – 244.
32. Рябіка В. Сучасна європейська соціал-демократія: досвід і проблеми // Політ. менеджмент. – № 6, 2005. – С.58-65.
33. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. Пер. з 2-го англ. вид. – К.: АртЕк, 2001. – 224 с.
34. Фісун О. Типології політичних систем: основні підходи // Політ. менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 39-50.

Додаткова література:

1. Павленко І. Правовий статус опозиції. Досвід розвинутих демократій і українські перспективи // Політ. менеджмент. – 2005. – № 5. – С.16-30.
2. Патнам, Роберт Д. та ін. Творення демократії: Традиції громадської активності в сучасній Італії / Р.Д.Патнам разом з Р.Леонарді та Р.Й.Нанетті; Пер. з англ. В.Ющенко. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. – 302 с.

3. Шведа Ю. Політичні партії: Енциклопедичний словник. – Львів: Астролябія, 2005. – 488 с.
4. Якубовський О. П., Бутирська Т. О. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2004. – 198 с.
5. Mazey S. Developments at the French Meso: Modernizing the French State. The
6. Rise of the Meso Government in Europe / Ed. by L. J. Sharpe. London: SAGE, 1993.
7. 327 p.
8. Michael W. Foley, Bob Edwards The Paradox of Civil Society Journal of Democracy. Johns Hopkins University Press. Volume 7, Number 3, July 1996. pp. 38-52
9. McHugh J. T. Comparative constitutional traditions. NY: Peter Lang Publishing, Inc., 2002. 235 p.
10. Maurel M.C. Small Communities and Rural Areas: Decentralization Reforms in France. Local Government in the New Europe / Ed. By Bennet R. J. London:
11. Belhaven Press. 1993. 224 p.
12. Schechter, D. (2000), Sovereign States or Political Communities? Civil Society and Contemporary Politics, Manchester and New York: Manchester University Press.
13. Scott A. J. Regions and the World Economy: The Coming Shape of Global
14. Production, Competition, and Political Order. Oxford: Oxford University Press, 2008.

Інтернет-джерела:

1. Головний сервер Європейського Союзу EUROPA: <http://ec.europa.eu>
2. Рада Європейського Союзу: <http://ue.eu.int>
3. Європейський Парламент: <http://www.europarl.eu.int>
4. Європейська Комісія: <http://europa.eu.int/comm>
5. Комітет регіонів: <http://www.cor.eu.int>
6. Європейський омбудсмен: <http://www.euro-ombudsman.eu.int>
7. Офіс статистики Європейських Співтовариств: <http://europa.eu.int/comm/eurostat>
8. Генеральний директорат зовнішніх зв'язків:
http://europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm
9. Представництво Європейської Комісії в Україні та Білорусі:
<http://www.delukr.ec.europa.eu>
10. Committee of the Regions. Офіційний сайт. URL : <http://www.cor.europa.eu>

Викладач __Марчук В. В.